

MEMÒRIA D'ACTIVITATS 2017

Mòdul de Recerca A – Parc de Recerca de la UAB – Plaça del Coneixement s/n
08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Barcelona, Spain.

Tel.: 34- 93 586 88 20 Fax: 34- 93 581 20 01

cedid@uab.cat

<http://centresderecerca.uab.cat/cedid>

Índex

PRESENTACIÓ

3

1. CONGRESSOS I ALTRES REUNIONS CIENTÍFIQUES

5

2. SEMINARIS PERMANENTS

9

3. ORGANITZACIÓ DE CONFERÈNCIES I ALTRES ACTIVITATS DE DIFUSIÓ

12

4. PRINCIPALS PUBLICACIONS DE MEMBRES DEL CENTRE

13

5. JORNADES D'ACTUALITZACIÓ CIENTÍFICA I DIDÀCTICA COORGANITZADES AMB L'ICE DE LA UAB

27

6. TESIS DOCTORALS

29

7. PROJECTES FINANÇATS

30

Presentació

Ens plau fer-vos a mans, com ja es costum des de fa gairebé una dècada, la memòria que recull les actuacions més destacades que ha dut a terme el nostre centre durant l'any anterior. Tot i que solem donar a conèixer la memòria cada primavera o a tot estirar a començaments de l'estiu, la corresponent al 2017 no ha pogut estar enllestida fins a aquesta tardor a causa de la intensa activitat desenvolupada durant els primers mesos del 2018. L'any que ressenyem en les pàgines següents ens ha portat una novetat d'importància, ja reflectida a la portada d'aquesta memòria: el canvi de nom del centre. Constituit el 2001 com a Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica (CEFID), amb el pas dels anys les seves línies de treball científic van experimentar una progressiva ampliació temàtica i cronològica i van adquirir una creixent dimensió internacional, amb particular atenció a processos històrics comparables esdevinguts en altres països d'Europa i Amèrica Llatina. La consolidació d'aquesta realitat va fer palesa la conveniència d'adoptar una denominació que la reflectís adequadament: Centre d'Estudis sobre Dictadures i Democràcies (CEDID). El Consell Plenari del centre, reunit el 20 de juny, es va pronunciar a favor del canvi, que va ser aprovat pel Consell de Govern de la UAB del 13 de desembre.

Els dos primers apartats de la memòria presenten les accions desenvolupades en la línia d'afavorir el debat científic, la generació de coneixement i l'enfortiment i l'ampliació de xarxes de col·laboració i intercanvi amb altres centres i grups de recerca: congressos, col·loquis, jornades, *workshops* i seminaris; pel que fa a aquests darrers, destaquem especialment els que, amb caràcter permanent, porten ja anys impulsant els diversos grups que formen part del centre. El tercer apartat recull les activitats de difusió de coneixements, principalment conferències. No podem deixar de remarcar que la intensitat de totes aquestes accions de debat científic, intercanvi i difusió s'ha mantingut a desgrat d'un context de notables dificultats per a l'obtenció de finançament, tot i que inevitablement aquesta situació ha limitat les possibilitats d'actuació. Un extens apartat, el quart, es dedica a les abundants publicacions – llibres, capítols de llibre i articles en revistes de referència- que són la via

principal de plasmació de la recerca desenvolupada pels membres del centre i alhora inclouen un evident vessant de transferència de coneixements. L'esforç per difondre el coneixement generat mitjançant la recerca es reflecteix també en les Jornades d'actualització científica i didàctica coorganitzades amb l'ICE de la UAB, que el 2017 van assolir la seva desena edició; en trobareu les dades bàsiques a l'apartat cinquè. Si les esmentades Jornades contenen també una potent dimensió formativa, el centre de les accions de formació desenvolupades en el marc del CEDID el constitueixen, com no podia ser d'una altra manera, els nous investigadors: així, el sisè apartat recull les tesis doctorals que, dirigides per membres del centre, s'han presentat durant el 2017. Finalment, el setè apartat es refereix als projectes finançats, contractes i subvencions que estan a càrrec d'investigadors del CEDID, tant els que són novetats del 2017 com els que corresponen a accions iniciades amb anterioritat.

MARTÍ MARÍN I CORBERA
Director
Octubre de 2018

Congressos i altres reunions científiques

Durant el 2017, des del nostre centre i des dels grups que en formen part s'ha seguit impulsant la celebració d'un bon nombre de reunions científiques que, amb diversos formats –congressos, col·loquis, jornades, seminaris-, han tingut com a fita comuna la potenciació del debat entre investigadors i l'intercanvi del coneixement generat a través de la recerca. En la perspectiva de reforçar les xarxes de col·laboració ja existents amb altres centres i grups i teixir-ne de noves, una bona part d'aquestes accions han estat coorganitzades amb altres institucions i han comptat amb una marcada dimensió internacional, tant pel que fa als continguts com als participants.

- International Workshop *Transicions a la democràcia al sud d'Europa i a l'Amèrica Llatina: Espanya, Portugal, Argentina i Xile*
UAB, 26-27 de gener de 2017
Organizat pel Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF)

International Workshop. 26 i 27 de gener de 2017

Transicions a la democràcia al sud d'Europa i a l'Amèrica Llatina: Espanya, Portugal, Argentina i Xile

Dijous 26 de gener

9:15 h. Inauguració
9:30 h. Primera sessió: Espanya

- Carme Molinero (Universitat Autònoma de Barcelona)
- Pere Ysàs (Universitat Autònoma de Barcelona)

11:30 h. Segona sessió: Portugal

- Manuel Loff (Universidade do Porto)
- Paula Godinho (Universidade Nova de Lisboa)

15:00 h. Debat sobre els casos europeus presentats
16:00 h. Tercera sessió: Argentina

- Gabriela Àguila (Universidad Nacional de Rosario)
- Luciano Alonso (Universidad Nacional del Litoral)

Dijous 27 de gener

9:30 h. Quarta sessió: Xile

- Igor Golcovic (Universidad de Santiago de Chile)
- Rodrigo Araya (Universidad Academia de Humanismo Cristiano)

11:30 h. Debat sobre els casos llatinoamericans presentats
12:30 h. Conclusions.
13:30 h. Cloenda

Organitza:

GREF **CEFID**
Grup de Recerca sobre l'Època Franquista i Democràcia

<http://centresderecerca.uab.cat/cefid>

Les sessions tindran lloc a la Sala de Reunions del Deganat de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB
Per formalitzar la inscripció: ca.cefid@uab.cat

Acció emmarcada en el projecte HAR2015-64637-P (MINECO/FEDER, UE)

- Networking Meeting *From right wing to far right: new discourses, new stages. Third Networking Meeting on Present History.*
UAB, 3 de març de 2017
Organitzat pel Grup de Recerca en Història Actual (GReHA)

- Jornades internacionals *El exilio republicano de 1939 en Argelia*
UAB, 20-21 de abril de 2017
Organitzades pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL)
- Jornades *Cinquanta anys de 'Catalanisme i revolució burgesa'*
UAB, 5 de maig de 2017
Organitzades pel Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF)
- Jornades *Las escrituras del exilio republicano y los campos de concentración nazis*
UAB, 6-7 de juny de 2017
Organitzades pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL) i l'Institut dels Passats Presents

- *Homenaje a María del Carmen García Antón. Exiliada republicana y actiz de la Barraca de Gacía Lorca*
UAB, 12 de juny de 2017
Organitzat pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL)
- *Jornada Barcelona, 11 de Juliol de 1937. Segon Congrés Internacional d'Escriptors per la defensa de la cultura. Vuitanta anys després.*
Ateneu Barcelonès, 11 de juliol de 2017.
Organitzada pel CEFID, amb la col·laboració de l'Ateneu Barcelonès.
- Col·loqui internacional *Literatura y revolución. Octubre en las letras españolas (1917-2017).*
París, 19-20 d'octubre de 2017
Organitzat pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL), la Université Paris Lumières i la Université Paris Nanterre.
- *Jornada En memoria de Ramón Xirau*
UAB, 23 d'octubre de 2017
Organitzada pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL) i el projecte *El legado filosófico del exilio español de 1939: razón crítica, identidad y memoria (FFI2016-70009-R) del CSIC*
- *Jornada d'Estudi Deuxième Congrès International des Écrivains pour la Défense de a Culture (Valence – Madrid – Barcelone – Paris, 1937). 80 ans après*
París, 10 de novembre de 2017
Organitzada pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL) i el Centre de Recherche sur l'Espagne Contemporaine (Université Sorbonne Nouvelle - Paris 3)

- Jornades Internacionals *La historia de la literatura española y el exilio republicano de 1939*
UAB, 30 de novembre-1 de desembre de 2017
Organitzades pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL)
- II Trobada GEXEL-CEME: *Autobiografías y Memorias del Exilio Republicano de 1939*
Madrid, 18-19 de desembre de 2017
Organitzat pel Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL) i el Centro de Estudios de Migraciones y Exilios (CEME-UNED)

2

Seminaris permanents

Els seminaris permanents del GREF i el GEXEL, amb l'afegit recent del GReHA, han mantingut en conjunt un intens ritme d'activitat. En el marc dels seminaris es presenten recerques que estan desenvolupant o acaben de concloure destacats especialistes. Aquestes presentacions són el punt de partida de debats relacionats amb les línies de recerca dels grups, uns debats en els quals, a més, és freqüent que s'incorpori una perspectiva interdisciplinària.

2.1. Seminari permanent del Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF-CEFID)

- *En el punto de mira. La represión contra el PCE a ambos lados de la frontera en la guerra fría (1947-1950)*
A càrrec de: Fernando Hernández Sánchez (Universidad Autónoma de Madrid)
Data: 26 d'abril de 2017

- *Els científics i els discursos sobre ciència en la construcció del franquisme.*
A càrrec de: Clara Florensa (Centre d'Història de la Ciència, CEHIC-UAB)
Data: 24 de maig de 2017

- *Emociones y memoria histórica, claves para la comprensión del fenómeno del desencanto. El caso del País Vasco (1976-1986).*
A càrrec de: David Beorlegui (Euskal Herriko Unibertsitatea/Universidad del País Vasco)
Data: 10 d'octubre de 2017
- *Políticas del pasado en la España franquista (1939-1964). Historia, nacionalismo y dictadura.*
A càrrec de Gustavo Alares (Universidad de Zaragoza)
Data: 12 de desembre de 2017
- *La connexió mexicana: la Guerra Civil espanyola i la transformació del pensament estratègic estatunidenc.*
A càrrec d'Andreu Espasa (Universidad Nacional Autónoma de México)
Data: 19 de desembre de 2017

Sessió de seminari
GRAF-GReHA

ENTRE DOS OCTUBRES
Revolucions i contrarevolucions
a Rússia (1905-1917)
i guerra civil a Euràsia

A càrrec de Francesc Veiga (UAB)

Sala de Reunions del Deganat
Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB

Dimecres 8 de març de 2017
a les 16:30 hores

<http://centresderecerca.uab.cat/cefid/>

GRAF **CEFID**

Grup de Recerca sobre l'Estat i l'Estadisme de l'Espanya Franquista i Democràtica

UAB

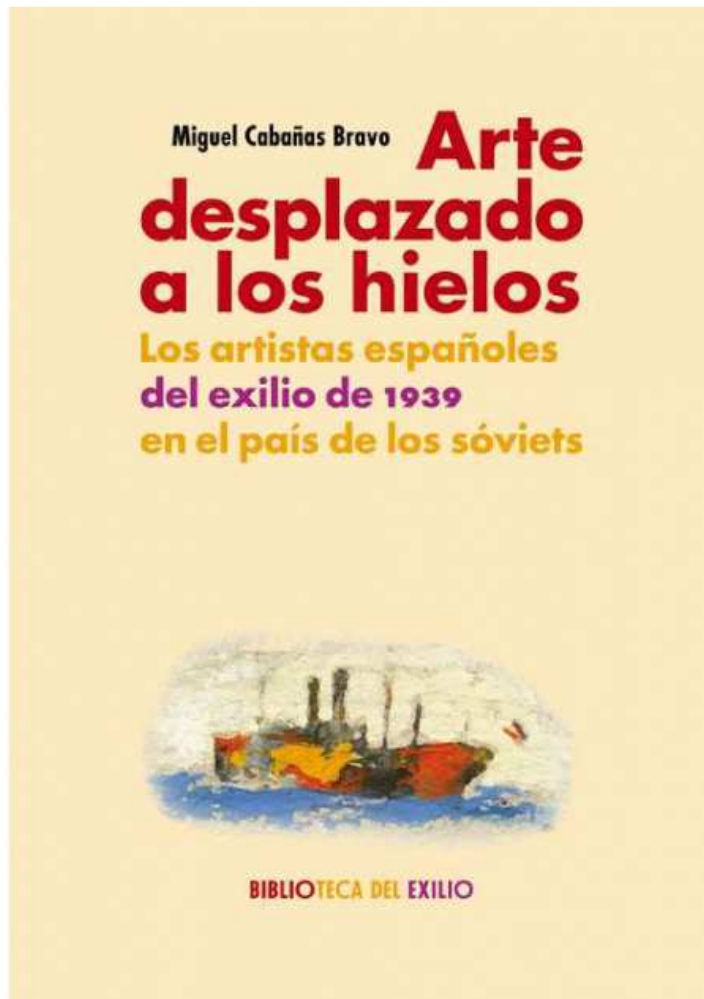
Grup de Recerca en Història Actual
Research Group in Present History

2.2. Seminari conjunt GRAF-GReHA

- *Entre dos octubres. Revolucions i contrarevolucions a Rússia (1905-1917) i guerra civil a Euràsia*
A càrrec de: Francesc Veiga (GReHA-CEFID-UAB)
Data: 8 de març de 2017

2.3. *Seminari permanent del Grupo de Estudios del Exilio Literario (GEXEL-CEFID)*

- *Centenario de María Luisa Algarra, Antonio Aparicio y Lorenzo Varela*
A càrrec d'Esther Lázaro, José Ramón López García y Yasmina Yousfi López (GEXEL-CEFID-UAB)
Data: 19 de gener de 2017
- A propòsit del llibre *Arte desplazado a los hielos. Los artistas españoles del exilio de 1939 en el país de los sóviets*
A càrrec de Miguel Cabañas Bravo (CSIC)
Data: 15 de març de 2017

Organització de conferències i activitats de difusió

3.1. Conferències del GREF-CEFID

El tradicional cicle de conferències del GREF-CEFID ha arribat el 2017 a la seva setzena edició. Aquesta acció de difusió de coneixements, que se celebra anualment de manera ininterrompuda des del 2002, s'adreça especialment, encara que no de manera exclusiva, a reforçar i completar la formació dels estudiants dels diversos graus d'Humanitats. El 2017 les conferències s'han presentat sota el títol *Una dècada de canvis: cultura i política, 1967-1977*. La sessió, celebrada el 24 de març a la UAB, va constar d'aquestes dues intervencions:

- *La cultura contestatària*
A càrrec de Jordi Mir (Universitat Pompeu Fabra)
- *Les «revolucions» del 68*
A càrrec de Manuel Loff (Universidade do Porto)

Una dècada de canvis:
cultura i política, 1967-1977

Facultat de Filosofia i Lletres
Sala de Graus

Divendres 24 de març, a les 10 hores

La cultura contestatària
Jordi Mir (*Universitat Pompeu Fabra*)
Les "revolucions" del 68
Manuel Loff (*Universidade do Porto*)

Organitza:
GREFCEFID
Grup de Recerca sobre l'Època Franquista / Centre d'Estudis sobre la Època Franquista i Democràtica

<http://centresderecerca.uab.cat/cefid/>
Amb el suport de la
Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB

Principals publicacions de membres del centre

4.1. Llibres.

Arnabat i Mata, Ramón, i Duch Plana, Montserrat (coords.), *Polítiques memorials, fronteres i turisme de memòria*, Tarragona, Universitat Rovira i Virgili / Presses Universitaires de Perpignan, 2017.

Aznar Soler, Manuel (amb Durán López, Fernando, coords.), *Espejos retrospectivos y avatares anticipados: estudios sobre Vicente Llorens y otras relecturas de las emigraciones políticas del XIX por los exiliados republicanos de 1939*, Sevilla, Editorial Renacimiento, 2017.

Aznar Soler, Manuel, i López García, José Ramón (coords.), *Diccionario bibliográfico de los escritores, editoriales y revistas del exilio republicano de 1939*, 4 vols., Sevilla, Editorial Renacimiento, 2017.

Bacardí, Montserrat, i Foguet, Francesc: edició de Valdeperes, Manuel, *Ombres entre tenebres. L'èxode de Catalunya*, Barcelona, Adesiara, 2017.

Campillo Guajardo, Maria, *La brigada del vidre. Cròniques del front (1936-1939)*, Barcelona, RBA, 2017.

Capdevila, Mireia, i Vilanova, Francesc, *Nazis a Barcelona. L'esplendor feixista de posguerra (1939-1945)*, Barcelona, L'Avenç, 2017.

Chen, Chiao-in *et al.*, *España y China 1937-2017*, Granada, Editorial Comares, 2017.

Ferrer González, Cristian (amb Sans Molas, Joel, coords.), *Fronteras contemporáneas: identidades, pueblos, mujeres y poder. Actas del V Encuentro de Jóvenes Investigadores en Historia Contemporánea*, Bellaterra, Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB, 2017.

Forti, Steven (amb González Vilalta, Arnau, i Ucelay Da Cal, Enric, eds.), *El proceso separatista en Cataluña: análisis de un pasado reciente (2006-2017)*, Granada, Comares, 2017.

Molinero, Carme, i Ysàs, Pere, *De la hegemonía a la autodestrucción. El Partido Comunista de España (1956-1982)*, Barcelona, Crítica, 2017.

Moreno Cantano, Antonio César, *Checas: miedo y Odio en la España de la Guerra Civil*, Ediciones Trea, Gijón, 2017.

Puig i Valls, Angelina, *De Pedro Martínez a Sabadell: l'emigració una realitat no exclusivament econòmica: 1920-1975*, Bellaterra (Cerdanyola del Vallès), CEFID-UAB, 2017.

Reig Tapia, Alberto, *La crítica de la crítica. Inconsecuentes, insustanciales, impotentes, prepotentes y equidistantes*. Madrid, Siglo XX, 2017.

Veiga, Francisco *et al.*, *Entre dos octubres*, Madrid, Alianza Editorial, 2017.

4.2. Capítols de llibre.

Arnabat i Mata, Ramón, «La literatura popular en la confrontación entre el poder y el contrapoder en los inicios de la revolución liberal española (1820-1823)», a Ramos Santana, Alberto i Repeto García, Diana (eds.), *Poder, contrapoder y sus representaciones: XVII Encuentro de la Ilustración al Romanticismo: España, Europa y América (1750-1850)*, Cádiz, Editorial de la Universidad de Cádiz, 2017, pp. 85-100.

Arnabat i Mata, Ramón, «Recerca i transferència de la guerra aèria durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)», a Arnabat i Mata, Ramón i Duch Plana, Montserrat (coords.), *Polítiques memorials, fronteres i turisme de memòria*, Tarragona, Universitat Rovira i Virgili / Presses Universitaires de Perpignan, 2017, pp. 61-93.

Aznar Soler, Manuel, «La guerrilla antifranquista en la literatura dramática del exilio republicano de 1939», a Chaput, Marie-Claude, Llecha Llop, Canela i Martínez Maler, Odette (Ucoords.), *Escrituras de la resistencia armada al franquismo*, París, Presses niversitaires de Paris Nanterre, 2017, pp. 261-277.

Aznar Soler, Manuel, «Epistolario Vicente Llorens – Juan Goytisolo (1968-1978). A propósito de José María Blanco White», a Durán López, Fernando i Aznar Soler, Manuel (coords.), *Espejos retrospectivos y avatares anticipados: estudios sobre Vicente Llorens y otras relecturas de las emigraciones políticas del XIX por los exiliados republicanos de 1939*, Sevilla, Editorial Renacimiento, 2017, pp. 180-221.

Aznar Soler, Manuel, «Littérature et culture républicaines pendant la guerre civile espagnole », a Amalric, Jean-Pierre (coord.), *Huit ans de République en Espagne: entre réforme, guerre et révolution (1931-1939): actes des Journées Manuel Azaña, Montauban, 2014-2015*, Toulouse, Meridiennes: Presses Universitaires du Midi, 2017, pp. 323-345.

Aznar Soler, Manuel, «La bomba atómica, un dilema moral entre ciencia y política en Caín o una gloria científica, de Pedro Salinas», a Hartwig, Susanne (coord.), *Ser y deber ser: dilemas morales y conflictos éticos del siglo XX vistos a través de la ficción*, Madrid, Iberoamericana / Vervuert, 2017, pp. 257-277.

Aznar Soler, Manuel, «La Balada de Atta – Troll: obra teatral inédita de Julián Antonio Ramírez, dramaturgo exiliado en Francia», a Canet, José Luis *et al.* (coords.), *Teatro hispánico y su puesta en escena: estudios en homenaje a Josep Lluís Sirera Turó*, València, Universitat de València, 2017, pp. 79-94.

Campillo Guajardo, María, «Els escriptors catalans i el PSUC durant la Guerra: un combat cultural» a Puigsech Farràs, Josep, i Pala, Giaime (eds.), *Les mans*

del PSUC. *Militància*, Barcelona, Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya, 2017, pp. 82-99.

Casanelles Peñalver, Pau, «¿Un país donde reina el orden? Represión, control social y resistencias al cambio antes y después de Franco», a Archiles, Ferran, i Sanz, Julián (coords.), *Cuarenta años y un día, antes y después del 20-N*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2017, pp. 97-124.

Chen, Chiao-In, «La revolución fascista china: una alternativa de defensa del país antes del estallido de la Segunda Guerra Chino – Japonesa», a Chen, Chiao-in *et al.*, *España y China 1937-2017*, Granada, Editorial Comares, 2017, pp. 35-53.

Del Río Morillas, Miguel Ángel, «"España, lo único importante": Alianza Popular i el nacionalisme neofranquista (1976-1979)», a Archilés, Ferran (ed.), *Inventar la nació. Cultura i discursos nacionals a l'Espanya contemporània*, València, Afers, 2017, pp. 245-269.

Díaz Sánchez, Miguel, «La articulación del relato identitario murciano a través de la Casa Regional de Murcia y Albacete en Barcelona (1929-1936)» a Ferrer González, Cristian, i Sans Molas, Joel (coords.), *Fronteras contemporáneas: identidades, pueblos, mujeres y poder. Actas del V Encuentro de Jóvenes Investigadores en Historia Contemporánea*, Bellaterra, Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB, 2017, pp. 309-325.

Díaz Sánchez, Miguel, «La emigración como estrategia de escape a la represión social, política y económica de la dictadura franquista. El caso de las mujeres murcianas en Barcelona en la inmediata posguerra» a González Madrid, Damián Alberto, Ortiz Heras, Manuel, i Pérez Garzón, Juan Sisinio (coords.), *La Historia, lost in translation?*, Cuenca, Ediciones de la Universidad de Castilla – La Mancha, 2017, pp. 491-504.

Domènech Sampere, Xavier, «Condicions laborals del professorat i relleu generacional», a Ferrer, Josep, Padró Nieto, Bernat i Quiroga, Violeta (eds.), *I Convenció ciutadana sobre la universitat catalana: cap al IV Congrés Universitari Català, Barcelona*, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2017, pp. 137-143.

Espuny i Tomàs, María Jesús, «La primera legislación social protectora de la mujer», a Ramos Vázquez, Isabel (coord.), *Derecho y trabajo en el siglo XX*, Madrid, Dykinson, 2017, pp. 81-148.

Espuny i Tomàs, María Jesús i Vallés Muñío, Daniel (amb Cañabate Pérez, Josep), «Sobre una estrategia docente en derecho mediante el uso de podcast», a Delgado García, Ana María, i Beltrán de Heredia Ruiz, Ignasi (coords.), *Las TIC y las buenas prácticas en la docencia de derecho*, Madrid, Huygens Editorial, 2017, pp. 135-146.

Ferré Pavia, Carme (amb Montoya Bermúdez, Diego), «Los sistemas transmedia en procesos políticos como estrategia de "politainment"», a Berrocal Gonzalo,

Salomé (coord.), *Politainment: la política espectáculo en los medios de comunicación*, València, Tirant lo Blanch, 2017, pp. 169-186.

Ferrer González, Cristian, «"Visca la terra!". Clase(s) y nación(es) en el antifranquismo campesino catalán», a Ferrer González, Cristian, i Sans Molas, Joel (coords.), *Fronteras contemporáneas: identidades, pueblos, mujeres y poder. Actas del V Encuentro de Jóvenes Investigadores en Historia Contemporánea*, Bellaterra, Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB, 2017, pp. 233-250.

Ferrer González, Cristian, «Otro frente estratégico de movilización contra el Franquismo. La Juventud Comunista de Catalunya más allá de la Gran Barcelona», a González Madrid, Damián Alberto, Ortiz Heras, Manuel, i Pérez Garzón, Juan Sisinio (coords.), *La Historia, lost in translation?*, Cuenca, Ediciones de la Universidad de Castilla – La Mancha, 2017, pp. 1509-1520.

Forti, Steven, «El espejo italiano. El Partido Socialista y la Confederación General del Trabajo frente a la ocupación de las fábricas y los campos», a Andreassi, Alejandro (coord.), *Crisis y revolución. El movimiento obrero europeo durante la guerra y la revolución rusa (1914-1921)*, Barcelona, El Viejo Topo, 2017, pp. 141-158.

Forti, Steven (amb González Vilalta, Arnau, i Ucelay Da Cal, Enric), «¿Qué es el procés? Sopesar los cambios en la política catalana entre 2006 y 2017», a Forti, Steven, González Vilalta, Arnau, i Ucelay Da Cal, Enric (eds.), *El proceso separatista en Cataluña: análisis de un pasado reciente (2006-2017)*, Granada, Comares, 2017, pp. 3-6.

Forti, Steven, «¿Qué política para el post-procés?», a Forti, Steven, González Vilalta, Arnau, i Ucelay Da Cal, Enric (eds.), *El proceso separatista en Cataluña: análisis de un pasado reciente (2006-2017)*, Granada, Comares, 2017, pp. 247-264.

Forti, Steven (amb Díaz Alonso, Diego), «Clase y nación en la época contemporánea ¿Identidades antinómicas o emparejables?», a Ferrer González, Cristian, i Sans Molas, Joel (coords.), *Fronteras contemporáneas: identidades, pueblos, mujeres y poder. Actas del V Encuentro de Jóvenes Investigadores en Historia Contemporánea*, Bellaterra, Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB, 2017, pp. 207-215.

Forti, Steven (amb Quiroga, Alejandro), «Populismos. Identidades nacionales e identidades de clases», a González Madrid, Damián Alberto, Ortiz Heras, Manuel, i Pérez Garzón, Juan Sisinio (coords.), *La Historia, lost in translation?*, Cuenca, Ediciones de la Universidad de Castilla – La Mancha, 2017, pp. 1137-1138.

Geniola, Andrea, «Nación, nacionalidades y Estado. Significación y papel de la cuestión nacional en el socialismo español en (La) Transición (1974-1982)», a González Madrid, Damián Alberto, Ortiz Heras, Manuel, i Pérez Garzón, Juan Sisinio (coords.), *La Historia, lost in translation?*, Cuenca, Ediciones de la Universidad de Castilla – La Mancha, 2017, pp. 1521-1534.

Glondys, Olga, «De exilios, heterodoxias y diálogos: la tradición liberal de España según Juan Marichal», a Aznar Soler, Manuel, i Durán López, Fernando (coords.), *Espejos retrospectivos y avatares anticipados: estudios sobre Vicente Llorens y otras relecturas de las emigraciones políticas del XIX por los exiliados republicanos de 1939*, Sevilla, Editorial Renacimiento, 2017, pp. 294-311.

Glondys, Olga (amb Quaggio, Giulia), «Del compromiso ideológico a la sociedad de consumo reconciliada: los intelectuales y la Transición cultural española», a González Madrid, Damián Alberto, Ortiz Heras, Manuel i Pérez Garzón, Juan Sisinio (coords.), *La Historia, lost in translation?*, Cuenca, Ediciones de la Universidad de Castilla – La Mancha, 2017, pp. 2917-2924.

González de Garay, María Teresa, «Salir con vida de Tomás de Segovia: dilemas existenciales y morales en la poesía de un hijo del exilio», a Hartwig, Susanne (coord.), *Ser y deber ser: dilemas morales y conflictos éticos del siglo XX vistos a través de la ficción*, Madrid, Iberoamericana, 2017, pp. 279-297.

González de Garay, María Teresa, «Heberto Padilla y su “Fuera del juego”: disidencias poéticas e ideológicas en la Cuba de los años sesenta», a Durante, Laura Mariateresa (coord.), *Un secolo di Cuba: storia e attualità di un'isola difficile da afferrare*, Bordeaux Edizioni, 2017, pp. 147-162.

Guixé i Coromines, Jordi, «Espais i models sobre la memòria històrica. Usos públics i patrimonials», a Arnabat i Mata, Ramon, i Duch Plana, Montserrat (coords.), *Polítiques memorials, fronteres i turisme de memòria*, Tarragona, Universitat Rovira i Virgili / Presses Universitaires de Perpignan, 2017, pp. 25-45.

Hernández Holgado, Fernando, «La prisión militante. Ventas (Madrid) y Les Corts (Barcelona)», a Egido León, Ángeles (coord.), *Cárceles de mujeres: la prisión femenina en la posguerra*, Madrid, Editorial Sanz y Torres, 2017, pp. 223-271.

Hernández Holgado, Fernando, «Cárceles de mujeres en la España contemporánea: un enfoque histórico - cultural», a Alvarado Planas, Javier, i Martorell Linares, Miguel Ángel (coord.), *Historia del delito y del castigo en la Edad Contemporánea*, Madrid, Dykinson, 2017, pp. 323-351.

Larraz Elorriaga, Fernando, «Els maquis en la novela española del franquismo», a Marie-Claude Chaput, Canela Llecha Llop, Odette Martínez Maler (coord.), *Escrituras de la resistencia armada al franquismo*, París, Presses Universitaires de Paris Nanterre, 2017, pp. 223-235.

Loff, Manuel, «Democratizar por la vía revolucionaria: el caso portugués, 1974-1976», a Quirosa-Cheyrouze Muñoz, Rafael, i Fernández Amador, Mónica (coord.), *Poder y Transición en España: las instituciones en el proceso democratizador*, Madrid, Biblioteca Nueva, 2017, pp. 55-76.

López García, José Ramon, «La guerrilla antifranquista en la poesía del exilio republicano de 1939: epopeya, elegía y memoria», a Chaput, Marie-Claude, Llecha Llop, Canela i Martínez-Maler, Odette (eds.), *Escrituras de resistencia armada al franquismo*, París, Presses Universitaires de Paris Ouest (Regards sur l'Espagne Contemporaine), 2017, pp. 309-334.

López García, José Ramon, «El exilio republicano de 1939 y José de Espronceda: Juan Chabás, Pedro Salinas, Joaquín Casaldueiro y Vicente Llorens», a Duran López, Fernando i Aznar Soler, Manuel (eds.), *Espejos retrospectivos y avatares anticipados. Relecturas de las emigraciones políticas del XIX por Vicente Llorens y otros exiliados republicanos de 1939*, Sevilla, Renacimiento, 2017, pp. 237-254.

López García, José Ramon, «1939», «Federico García Lorca» y «Guernica», a Balibrea, Mari Paz (ed.), *Líneas de fuga. Hacia otra historiografía cultural del exilio republicano español*, Madrid, Akal, 2017.

López García, José Ramon, «Nacionalismo y vanguardia. La presencia de Goya en los poetas del exilio republicano de 1939», en Romero Ferrer, Alberto y Loyola López, David (eds.), *Las musas errantes. Cultura, literatura y exilio en la España de la primera mitad del siglo XIX*, Gijón, Ediciones Trea, 2017, pp. 297-310.

Lorenzo Rubio, César, «Veinticuatro años entre rejas: una vida en la sombra», a Mendiola, Ignacio, Oviedo Silva, Daniel, i Rivera Beiras, Iñaki (coord.), *Relatos infames: breves historias de crimen y castigo*, Barcelona, Universitat de Barcelona / Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans, 2017, pp. 217-248.

Lorenzo Rubio, César, «La configuración del sistema penitenciario en democracia» a Alvarado Planas, Javier, i Martorell Linares, Angel (coord.), *Dykinson*, 2017, pp. 179-204.

Mahdavi, Behjat, «El liberalismo decimonónico visto desde el exilio republicano español: Max Aub», a Durán López, Fernando, i Aznar Soler, Manuel (coord.), *Espejos retrospectivos y avatares anticipados: estudios sobre Vicente Llorens y otras relecturas de las emigraciones políticas del XIX por los exiliados republicanos de 1939*, Renacimiento, Sevilla, 2017, pp. 248-293.

Marín, Martí, «De inmigrantes a ciudadanos: la (re)construcción de las identidades nacionales en Catalunya de la dictadura a la democracia, 1939-1986», a Oyón, José Luis, i Romero, Juanjo (eds.), *Clase antes que nación. Trabajadores, movimiento obrero y cuestión nacional en la Barcelona metropolitana, 1840-2017*, El viejo topo, Barcelona, 2017, pp. 285-308.

Molinero, Carme i Ysàs, Pere, «Las izquierdas en los procesos de transición de la dictadura a la democracia en la Península Ibérica y América Latina», a Alberto González, Damian; Ortiz Heras, Manuel, i Sisinio Pérez, Juan, *La Historia, lost in translation?*, Albacete, Universidad de Castilla-La Mancha, pp. 1469-1470.

Molinero, Carme, i Ysàs, Pere, «El motor de la lluita antifranquista: la mobilització de masses i la política unitària», a Puigsech Farràs, Josep, i Pala, Giaime (eds.), *Les mans del PSUC. Militància*, Barcelona, Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya, 2017, pp. 102-120.

Molinero, Carme, «Los primeros gobiernos de la Monarquía y la “cuestión catalana”», a Redero San Román, Manuel (ed.), *Adolfo Suárez y la transición política*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca, 2017, pp. 143-172.

Montiel Rayo, Francisca, «Del presente a la memoria histórica: visión de la guerrilla antifranquista en “Juan Caballero” (1956) de Luisa Carnés, y en “El lector de Julio Verne” (2012) de Almudena Grandes», a Chaput, Marie-Claude, Llecha Llop, Canela, i Martínez Maler, Odette, *Escrituras de la resistencia armada al franquismo*, París, Presses universitaires de Paris Nanterre, 2017, pp. 237-259.

Montiel Rayo, Francisca, «Guerra y exilio: conflictos y dilemas morales en la narrativa de Esteban Salazar chapelá», a Hartwig, Susanne, *Ser y deber ser: dilemas morales y conflictos ético del siglo XX vistos a través de la ficción*, Iberoamericana:Vervuert, Madrid, 2017, pp. 195-210.

Montiel Rayo, Francisca, «Reflexiones metaepistolares en la correspondencia de los escritores del exilio republicano español de 1939», a Janquart-Thibault, Aline, i Orsini-Saillet, Catherine, *Correspondances: de l'intime au public*, La Plata, Orbis Tertius, 2017, pp. 45-62.

Montiel Rayo, Francisca, «La cultura de las dos Españas en las crónicas del corresponsal de La Vanguardia Española en Argentina (1943-1955)», a Lucci, Marcela, Martínez Nespral, Fernando i Rodríguez Otero, Mariano (Comps.), *Ciudades, imágenes, ideas. Reflexiones desde la Historia y la Arquitectura*, Ciudad Autónoma de Buenos Aires, Diseño Editorial, 2017, pp. 157-186.

Montiel Rayo, Francisca, «Una patria de papel. La correspondencia entre los exiliados republicanos de 1939», «Exilio y otras definiciones de desplazamiento», «Un puente imposible. La libertad intelectual en la España franquista y el exilio republicano», «Historias de una historia. La correspondencia entre los exiliados republicanos y los residentes en la España franquista», «Max Aub y Albert Camus. Testigos de la Europa del siglo XX», a Paz Balibrea, Mari (coord.), *Líneas de fuga. Hacia otra historiografía cultural del exilio español*, Madrid, Siglo XXI de España Editores, 2017, pp. 37-45, 331-339, 483-492, 498-507 i 668-674.

Moreno Cantano, Antonio César, «Exposiciones de propaganda de promoción en la Europa del Eje. Una perspectiva transnacional», a Alberto González, Damian, Ortiz Heras, Manuel, i Sisinio Pérez, Juan, *La Historia, lost in translation?*, Universidad de Castilla-La Mancha, Alvacete, 2017, pp. 2285-2300.

Rodríguez, Juan, «Paulino Masip y el dilema del intelectual ante la revolución», a Hartwig, Susanne (ed.), *Ser y deber ser. Dilemas morales y conflictos éticos*

del siglo XX vistos a través de la ficción, Madrid / Frankfurt, Iberoamericana-Vervuert, 2017, pp. 231-255.

Rodríguez, Juan, «Paulino Masip interpreta a Larra en dos tiempos y una prórroga», a Durán López, Fernando i Aznar Soler, Manuel (eds.), *Espejos retrospectivos y avatares anticipados. Estudios sobre Vicente Llorens y otras relecturas de las emigraciones políticas del XIX por los exiliados republicanos de 1939*, Sevilla, Renacimiento, Biblioteca del Exilio, Anejos, 32, 2017, pp. 255-270.

Rodríguez, Juan, «Luis Monguió y el exilio liberal del XIX», a Romero Ferrer, Alberto i Loyola López, David (eds.), *Las musas errantes. Cultura, literatura y exilio en la España de la primera mitad del siglo XIX*, Gijón, Ediciones Trea, 2017, pp. 283-296.

Rodríguez, Juan, «Naciones y nacionalismo», «Segunda generación», «1959», «Identidad y nación en el cine de los exiliados republicanos», «Miguel Hernández» i «El encuentro en América del surrealismo con lo real maravilloso», a Balibrea, Mari Paz (coord.), *Líneas de fuga. Hacia otra historiografía cultural del exilio republicano español*, Madrid, Siglo XXI, 2017, pp. 78-86, 152-161, 266-275, 416-420, 465-468 i 635-643.

Paz Torres, Olga, «Las mujeres, las “otras” en los discursos jurídicos de fin de siglo. Espacios de exclusión, discriminación y paternalismo», a Ramos Vázquez, Isabel (coord.), *Derecho y trabajo en el siglo XIX*, Dykinson, 2017, pp. 59-80.

Santos Sánchez, Diego, «El maquis en el teatro del exilio. “Campanarios”, de Alvaro de Orriols», a Chaput, Marie-Claude, Llecha Llop, Canela, i Martínez Maler, Odette, (coords.), *Escrituras de la resistencia armada al franquismo*, París, Presses universitaires de Paris Nanterre, 2017, pp. 279-291.

Tébar Hurtado, Javier (amb Babiano Mora, José), «La parábola del sindicato en España. Los movimientos sindicales en La Transición “larga” a través del caso de CCOO (1975-1986)», a Alberto González, Damián, Ortiz Heras, Manuel, i Pérez Garzón, Juan Sisinio (eds.), *La Historia, lost in translation?*, Universidad de Castilla-La Mancha, Albacete, 2017, pp. 1471-1484.

Thomàs i Andreu, Joan Maria, «El primer franquisme i l'Església de Tarragona», a Thomàs i Andreu, Joan Maria *et al.*, *Cardenal Vidal i Barraquer: testimoni fidel (1943-2013)*, Tarragona, Fundació Privada Mútua Catalana, 2017, pp. 227-245.

Vallès Muñío, Daniel, «Javier Gómez de la Serna y la evolución del pensamiento leberal sobre la cuestión social a principios del siglo XX», a Ramos Vázquez, Isabel (coord.), *Derecho y trabajo en el siglo XX*, Madrid, Dykinson, 2017, pp. 149-188.

Vinyes, Ricard, «Doblegar y transformar: la industria penitenciaria y sus encarceladas políticas», a Egido León, Ángeles (coord.), *Cárceles de mujeres: la prisión femenina en la posguerra*, Madrid, Editorial Sanz y Torres, 2017, pp. 31-54.

4.3. Articles de revistes

Araya Gómez, Rodrigo, «Ha llegado la hora de decir basta. El movimiento sindical y la lucha por la democracia en Chile», *Revista Izquierdas*, núm. 37, 2017, pp. 191-211.

Arnabat i Mata, Ramón, «Evolución histórica de los ateneos en Catalunya (1836-1936) », *Historia Contemporánea*, núm. 55, 2017, pp. 383-420.

Arnabat i Mata, Ramón, «Refugios antiaéreos. Aproximación histórica, arqueológica y patrimonial», *Historia del Presente*, núm. 29, 2017, pp. 95-106.

Arnabat i Mata, Ramón, «Sociabilidades y políticas de exilio catalán durante la segunda mitad del siglo XIX», *Murguía: revista galega de historia*, núm. 35-36, 2017, pp. 121-141.

Arnabat i Mata, Ramón, *et al.*, «Espai de Lectura», *Revista de Catalunya*, núm. 297, 2017, pp. 199-222.

Aznar Soler, Manuel, «Max Estrella y Víctor Hugo en las “Luces de bohemia” de Valle-Inclán», *Anales de la literatura española contemporánea*, vol. 42, núm. 4, 2017, pp. 57-72.

Aznar Soler, Manuel, «El horror visto por la infancia», *Primer acto: cuadernos de investigación teatral*, núm. 352, 2017, pp. 19-20.

Aznar Soler, Manuel, «El exilio teatral republicano de 1939 en Primer Acto», *Primer acto: cuadernos de investigación teatral*, núm. 352, 2017, pp. 198-208.

Aznar Soler, Manuel, «Ochenta años después», *Primer acto: cuadernos de investigación teatral*, núm. 353, 2017, pp. 269-273.

Bacardí i Tomàs, Montserrat, «Traslation and Political Struggle in Exile. The Chile Group», *Journal of catalan intellectual history: revista d'història de la filosofia catalana*, núm. 11, 2017, pp. 83-91.

Bacardí i Tomàs, Montserrat, «Gràcia Bassa, escriptora expatriada», *Revista de Girona*, núm. 301, 2017, pp. 44-45.

Bordetas Jiménez, Iván, «Aportaciones del activismo femenino a la construcción del movimiento vecinal durante el tardofranquismo. Algunos elementos para el debate», *Historia Contemporánea*, núm. 54, 2017, pp. 15-45.

Casals i Martorell, Daniel, «"El llenguatge" (1976-1985), d'Albert Jané, a l'Avui», *Llengua nacional: publicació de l'Associació Llengua Nacional*, núm. 99, 2017, pp. 10-11.

Casanellas Peñalver, Pau, «El crepúsculo del franquismo. Contestación, violencia y represión en el fin de la dictadura», *Letra internacional*, núm. 124, 2017, pp. 83-102.

Claret Miranda, Jaume, «El “problema catalán” durante la primera Transición», *Ayer*, núm. 106, 2017, pp. 265-289.

Claret Miranda, Jaume (amb Bonet Batalla, Glòria), «La Caputxinada” a la premsa de l’endemà», *Revista de Catalunya*, núm. 298, 2017, pp. 78-92.

Culla i Clarà, Joan B., «Messa da requiem per i partiti di Spagna», *Limes. Revista italiana di geopolítica*, núm. 10, 2017, pp. 147-154.

Culla i Clarà, Joan B., «La dècada de les decepcions 2001-2010», *L’Avenç: revista de història i cultura*, núm. extra, 441, 2017, pp. 68-73.

Culla i Clarà, Joan B., «Catalunya i el concert econòmic (un mite de la transició)», *L’Avenç: revista de història i cultura*, núm. 434, 2017, pp. 9-11.

Del Río Morillas, Miguel Ángel, «La connexió anticomunista sinoespanyola: Chiang Kai-shek i Franco (1953-1973)», *Dictatorships & Democracies. Journal of History and Culture*, núm. 5, 2017, pp. 249-281.

Espuny, Maria Jesús i Paz Torres, Olga, «Reflexiones sobre el paro agrícola en la Segunda República», *Iuslabor*, núm. 1, 2017, pp.

Ferré Pavia, Carme (amb Orozco Toro, Jaime Alberto), «Los índices de medición de la Reputación Corporativa en la cadena de valor de las empresas de comunicación. Una propuesta», *Austral Comunicación*, vol. 6, núm. 2, 2017, pp. 229-252.

Ferré Pavia, Carme (amb Orozco Toro, Jaime Alberto), «Catalonia TV’s La Marató as a symbol of Catalan identity. The intangible value of a CSR action as perceived by all its stakeholders», *Catalan journal of communication & cultural studies*, vol. 9, núm. 1, 2017, pp. 87-103.

Ferré Pavia, Carme (amb Montero, Esmeralda), «Elementos de espectacularización en los informativos televisivos de “prime time”. El caso de Charlie Hebdo», *Observatorio (OBS)*, vol. 11, núm. 2, 2017, pp. 35-60.

Ferrer González, Cristian, «La fase expansiva del antifranquismo, 1962-1976. Presencia, espacios y redes del PSUC en comarcas», *Nuestra historia: revista de historia de la FIM*, núm. 3, 2017, pp. 18-38.

Ferrer González, Cristian, «Las batas rojas de Valmeline (Tarragona, 1974). Trabajadoras, huelguistas y referentes del movimiento obrero», *Historia del Presente*, núm. 30, 2017, pp. 125-142.

Foguet Boreu, Francesc, «”Carmesina i el rei”, de Ferran Soldevilla. Edició i estudi», *Estudis romànics*, núm. 39, 2017, pp. 291-332.

Foguet Boreu, Francesc, «The Censorship of Essays Written by Maria Aurèlia Capmany (1968-1978)», *Journal of catalan intellectual history: revista d'història de la filosofia catalana*, núm. 11, 2017, pp. 92-106.

Foguet Boreu, Francesc, «Ricard Salvat al capdavant del Teatro Nacional de Barcelona», *L'Avenç: revista de història i cultura*, núm. 435, 2017, pp. 46-49.

Foguet Boreu, Francesc, «Maria Aurèlia Capmany i el teatre dels anys seixanta», *L'Espill*, núm. 54-55, 2017, pp. 159-172.

Font i Agulló, Jordi, «En la periferia transfronteriza tras las huellas del exilio. El proyecto del Museu Memorial de l'Exili (MUME) diez años después», *Revista de Museología: publicación científica al servicio de la comunidad museológica*, núm. 69, 2017, pp. 126-142.

Forti, Steven, «Cruzando el Rubicón. De culturas políticas, revoluciones y antiparlamentarismo en la Europa de entreguerras», *Letra Internacional*, núm. 124, 2017, pp. 83-95.

Forti, Steven, «Nin, Maurín e il marxismo antistalinista spagnolo», *MicroMega*, núm. 7, 2017.

Forti, Steven, «"Barcelona o Babilonia? Una città Stato multiculturale che sfugge ai sovranisti"», *Revista italiana di geopolitica*, núm. 10, 2017, pp. 59-65.

Geniola, Andrea, «Tirando del hilo de la Nación de Naciones. La(s) España(s) de Anselmo Carretero», *Historia del Presente*, núm. 29, 2017, pp. 27-44.

Geniola, Andrea, «Introducció: Del "regionalismo bien entendido" al "sano autonomismo". Una transferència politico-cultural problemàtica», *Dictatorships & Democracies. Journal of History and Culture*, núm. 5, 2017, pp. 11-16.

Geniola, Andrea, «Sa, funcional i "bien entendido". Un regionalisme nacional per a la reforma política davant la qüestió catalana (1973-1977)», a *Dictatorships & Democracies. Journal of History and Culture*, núm. 5, 2017, pp. 17-51.

Glondys, Olga, «Debates de la historia y memoria en Hungría», *Historia del Presente*, núm. 29, 2017, pp. 65-74.

Glondys, Olga, «El liberalismo autoexigente y comprometido de Juan Marichal», *Insula: revista de letras y ciencias humanas*, núm. 851, 2017, pp. 44-47.

Glondys, Olga, «El giro cultural en la Historia Contemporánea española: nuevas complejidades, aperturas metodológicas y testimonios de la praxis», *Studia Historica. Historia contemporánea*, núm. 35, 2017, pp. 171-204.

González de Garay, María Teresa, «La herida del tiempo en el teatro de Pedro Salinas», *Anales de la literatura española contemporánea*, vol. 42 núm. 2, 2017, pp. 27-46.

Hidalgo Nácher, Max, «Visión y ceguera de España en 1969. La gallina ciega de Max Aub», *Historia Actual Online*, núm. 42, 2017, pp. 129-140.

Hidalgo Nácher, Max, «La censura como producción literaria. Reseña de Robert Darnton, *Censores trabajando. De cómo los Estados dieron forma a la literatura*, México, FCE, 2014», *Represura*, 2, 2017, pp. 236-243.

Larraz Elorriaga, Fernando, «Años de patrias», *Insula: revista de letras y ciencias humanas*, núm. 847-848, 2017, pp. 27-29.

Larraz Elorriaga, Fernando (amb Suárez Toledano, Cristina), «Realismo social y censura en la novela española», *Creneida: Anuario de Literaturas Hispánicas*, núm. 5, 2017, pp. 66-95.

Larraz Elorriaga, Fernando, «Censura, exilio y canon literario», *Historia Actual Online*, núm. 42, 2017, pp. 49-56.

Lázaro, Esther, «David Rodríguez Solás, “Teatros nacionales republicanos: la Segunda República y el teatro clásico español», *Anales de la literatura española contemporánea*, *ALEC*, vol. 42, núm. 2, pp. 215-219.

Lázaro, Esther, «Dramaturgos en la segunda generación del exilio español», *Insula: revista de letras y ciencias humanas*, núm. 851, 2017, pp. 27-32.

López García, José-Ramón i Rodríguez, Juan (coords.), *El exilio republicano de 1939 y la segunda generación*, *Ínsula*, 851, 2017, 56 pp.

Molinero, Carme, i Ysàs, Pere, «Sin más opción que el consenso», *La Aventura de la historia*, núm. 224, 2017, pp. 30-31.

Montiel Rayo, Francisca, «Autobiografías y memorias de la segunda generación del exilio republicano de 1939», *Insula: revista de letras y ciencias humanas*, núm. 851, 2017, pp. 22-26.

Montiel Rayo, Francisca, «Reflexiones metaepistolares en la correspondencia de los escritores del exilio republicano español de 1939», *Hispanística XX*, 34, 2017, pp. 45-62.

Montiel Rayo, Francisca, «Noticia sobre el teatro de Max Aub en Estados Unidos a través de su correspondencia», *El correo de Euclides, Anuario Científico de la Fundación Max Aub*, 12, 2017, pp. 22-26.

Moreno Cantano, Antonio César, «Catalanismo, catolicismo y propaganda exterior durante la Guerra Civil. El protagonismo de Albert Bonet», *Ebre* 38, núm. 7, 2017, pp. 39-59.

Moreno Cantano, Antonio César, «el incidente Darnas-Solms: la disputa por la política informativa franquista en París en 1942», *Revista internacional de Historia de la Comunicación*, núm. 8, 2017, pp. 113-131.

Moreno Cantano, Antonio César, «La participación del régimen franquista en la exposición internacional anticomunista Le bolchevisme contre l'Europe (1942)», *Revista Universitaria de Historia Militar*, vol. 6, núm. 12, 2017, pp. 198-220.

Paz Torres, Olga, i Espuny i Tomás, María Jesús, «Reflexiones sobre el paro agrícola en Segunda República», *Iuslabor*, núm. 1, 2017.

Perales García, Cristina (amb Filardo Llamas, Laura), «¿Se acabaron las lágrimas? Estudios de las respuestas culturales a la violencia de género», *Athenea Digital: revista de pensamiento e investigación social*, vol. 17, núm. 1, 2017, pp. 291-315

Picornell Belenguer, Mercè, «Abriendo fisuras en el escenario de lo hiperreal, una lectura del documental Mercado de futuros de Mercedes Álvarez», *Confluencia: Revista hispánica de cultura y literatura*, vol. 32, núm. 2, 2017, pp. 178-191.

Riquer i Permanyer, Borja de, «Un segle d'historiadors a l'Acadèmia de Bones Lletres», *L'Avenç: Revista de història i cultura*, núm. 437, 2017, pp. 40-45.

Riquer i Permanyer, Borja de, «Passat, història i política un diàleg difícil», *L'Avenç: Revista de història i cultura*, núm. 441, 2017, pp. 58-64.

Rodríguez, Juan, «El exilio republicano y sus generaciones», *Ínsula*, 851, 2017, pp. 5-12.

Rodríguez, Juan, «José Miguel García Ascot y la novela negra: La muerte empieza en Polanco», *Laberintos*, 19, 2017, pp. 339-360.

Santos Sánchez, Diego, «El teatro como herramienta didáctica en el aula de secundaria. El tema bélico a través de Pic-Nic, de Fernando Arrabal», *Dialec: revista internacional de lenguas y culturas*, vol. 4, 2017, pp. 51-68.

Sopena, Mireia, «El giro político de la censura eclesiástica. El caso de "Critèrion", la revista de los capuchinos», *Estudios franciscanos: publicación periódica de Ciencias Eclesiásticas de las Provincias Capuchinas Ibéricas*, vol. 118, núm. 462, 2017, pp. 217-238.

Sopena, Mireia, «El giro político de la censura eclesiástica. El caso de Critèrion, la colección de los capuchinos», *Historia Actual Online*, núm. 42, 2017, pp. 57-70.

Thomàs i Andreu, Joan Maria, «Tungsten in the Second World War. China, Japan, Germany, the Allies and Iberia», *Comillas Journal of International Relations*, núm. 10, 2017, pp. 65-90.

Tovar Blanco, Francisco, «Tanteos en la “nueva poesía” del Paraguay», *Letterature d'America*, vol. 37, núm. 163, 2017, pp. 103-137.

Valls Guzmán, Fernando, «Sobre “Trotsky en Coyoacán”, libro de cuentos de Angelina Muñiz-Huberman», *Insula: revista de letras y ciencias humanas*, núm. 851, 2017, pp. 41-44.

Veiga Rodríguez, Francisco, «Transferencias y atracciones: impacto de la ultraderecha del Este en el mapa político europeo», *Tiempo devorado: revista de historia actual*, vol. 4, núm. 1, 2017, pp. 61-86.

Veiga Rodríguez, Francisco, «El régimen de febrero. De la revolución nacional-república a la bolchevique», *Desperta Ferro: Contemporánea*, núm. 24, 2017 pp. 6-13.

Vilanova i Vila-Abadal, Francesc, «Did Catalonia endure a (cultural) genocide?», *Journal of catalan intellectual history: revista d'història de la filosofia catalana*, núm. 11, 2017, pp. 15-32.

Vilanova i Vila-Abadal, Francesc, «Carles Fontserè en dos temps», *L'Avenç: revista d'història i cultura*, núm. 430, 2017, pp. 6-8.

Vinyes, Ricard, «La privatización de la memoria en España y sus consecuencias», *Nuestra historia: revista de Historia de la FIM*, núm. 4, 2017, pp. 212-220.

Ysàs, Pere, «Strategia ed errori dei rivoluzionari catalani», *Limes. Rivista italiana di geopolitica*, núm. 10, 2017, pp. 41-48.

5
Jornades d'actualització didàctica i científica coorganitzades
amb l'ICE de la UAB

De la República a la Transició: Història i cinema

Barcelona, UAB Casa Convalescència
3 al 7 de juliol de 2017

Libertària (dir. Vicente Aranda, 1996)

CEFID UAB
Centre d'Estudis sobre les Èpoques
Franquista i Democràtica

<http://centresderecerca.uab.cat/cefid> | <http://www.uab.cat/ice> | <http://blogs.uab.cat/argo>

Amb la participació de Film-Història/UB

El juliol del 2017 va tenir lloc la desena edició de les Jornades d'actualització didàctica i científica, una acció de formació i difusió que el nostre centre i l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la UAB han estat organitzant ininterrompudament des del 2008. Les Jornades s'adrecen principalment, encara que no de manera exclusiva, al professorat d'ensenyament secundari. Aquesta desena edició, amb més de seixanta participants, va celebrar-se del 3 al 7 de juliol, amb el títol *De la República a la Transició: Història i cinema* i la

col·laboració del grup Film-Història de la UB i hi participaren de més de seixanta persones. Cadascuna de les cinc sessions en què es va estructurar constava de dues ponències: una d'aproximació general al tema corresponent – incorporant-hi els debats historiogràfics més recents– i una altra en què es van projectar diversos fragments d'obres cinematogràfiques que hi han adreçat la seva mirada; aquests materials visuals van ser comentats des d'una perspectiva que tingué en compte, entre altres aspectes, les potencialitats del seu ús a les aules. Heus-ne ací el detall:

Dilluns 3:

La República a través de la imatge: fotografia i recreació cinematogràfica

- Manel Risques (UB)
- Josep Maria Caparrós (UB)

Dimarts 4:

Explicar el conflicte durant la Guerra Civil: el combat ideològic

- Martí Marín (UAB)
- Magí Crusells (UB)

Dimecres 5:

Cinema a l'exili i l'exili al cinema

- Juan Rodríguez (UAB)
- Magí Crusells (UB)

Dijous 6:

Familiars però desconegudes: les migracions interiors a l'Espanya franquista

- Martí Marín (UAB)
- Francesc Sánchez-Barba (UB)

Divendres 7:

Història, memòria i relat: la transició a la democràcia

- Pere Ysàs (UAB)
- Andreu Mayayo (UB)

6 Tesis doctorals

El 2017 ha estat novament un any productiu en l'àmbit de les tesis doctorals dirigides per membres del centre: se n'han defensat un total de quatre. Es tracta d'una mostra de solidesa en el terreny de la formació de nous investigadors i investigadores, que constitueix, òbviament, la nostra principal dimensió formativa. Les tesis són les següents:

- Lluís Corominas Bertran: *Història dels aeroports de Barcelona i de les línies aèries que hi operaren del 1931 al 1936*. Data de lectura: 29/05/2017. Director: Joan B. Culla.
- Laura Canalias Chorrero: *La Xarxa de Biblioteques Populars de la Mancomunitat de Catalunya, 1914-1931. Anàlisi d'una política pública*. Data de lectura: 02/07/17. Director: Borja de Riquer (amb Gemma Rubí).
- Behjat Mahdavi: *El tema del retorno en las obras de Max Aub*. Data de lectura: 19/09/2017. Director: Manuel Aznar Soler.
- Pep Sanz Datzira: *André Gide a Catalunya (1900-1939)*. Data de lectura: 17/11/2017. Directora: Montserrat Bacardí.

7 Projectes finançats

Grups, equips i membres del nostre centre impulsen accions i projectes de recerca amb el finançament de diverses institucions, entre les quals hi ha el Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats (abans Mineco) i l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR, Generalitat de Catalunya). El suport s'obté tant mitjançant la participació en convocatòries competitives com a través de convenis i subvencions específiques per a determinades actuacions. Aquesta tasca de captació de recursos constitueix, no cal dir-ho, un element fonamental i imprescindible per a la potenciació de la recerca. Malgrat les dificultats imperants per obtenir-ne, cal constatar que els esforços esmerçats, la qualitat de la recerca desenvolupada i la capacitat del centre per respondre a demandes socials i institucionals han donat els seus fruits. En aquest sentit, l'apartat 7.1 mostra nous projectes per als quals s'ha obtingut finançament ministerial, mentre que el 7.2 recull els ajuts i reconeixements que diversos grups integrats en el centre o dirigits per membres seus han obtingut en la nova convocatòria SGR 2017 de l'AGAUR. L'apartat 7.3 relaciona altres actuacions finançades que s'han iniciat aquest 2017, el 7.4 recull aquells projectes amb finançament ministerial que ja estaven en curs anteriorment i que han continuat el seu desenvolupament durant l'any i, finalment, el 7.5 fa referència a la nostra participació en projectes europeus.

7.1. Nous projectes finançats

- *Imaginaries of the Future of the Youth(s)*
Investigadora principal: Olívia Gassol (amb Natàlia Cantó)
Referència: CSO2017-88594-P
Durada: 2017-2020
- *La historia de la literatura española y el exilio republicano de 1939: final.*
Investigadors principals: Manuel Aznar Soler i José Ramón López.
Referència: FFI2017-84768-R.
Durada: 2018-2020

7.2. Ajuts a grups de recerca de Catalunya (SGR – AGAUR, 2017-2019)

Ajuts a grups de recerca consolidats (GRC) integrats en el CEFID:

- Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF)
Coordinador del Grup: Pere Ysàs Solanes
Referència: 2017 SGR 169
- Grupo de Estudios sobre el Exilio Literario (GEXEL)
Coordinador del grup: Manuel Aznar Soler
Referència: 2017 SGR 1324

Grups dirigits per membres del centre amb reconeixement com a grups de recerca consolidats (GRC):

- Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània (GELCC)
Coordinadora del grup: Francesc Xavier Vall i Solaz
Referència: 2017 SGR 590
- Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània (GETCC)
Coordinador del grup: Montserrat Bacardí Tomàs
Referència: 2017 SGR 1155

7.3. Altres noves actuacions finançades

- Projecte de recerca *Julio Muñoz Ramonet i el seu temps*
Investigadora responsable: Carme Molinero
Contracte amb la Fundació Julio Muñoz Ramonet
- Projecte de recerca i publicació *Francesc Montserrat, alcalde de Les Franqueses*
Investigadors responsables: Martí Marín i Helena Saavedra
Contracte amb l'Ajuntament de Les Franqueses del Vallès

7.4. Projectes en curs des d'anys anteriors

- *Transiciones a la democracia en el sur de Europa y en América Latina: España, Portugal, Argentina y Chile*
Investigadors principals: Carme Molinero i Pere Ysàs
Referència: HAR2015-63657-P
Durada: 2016-2019

- *Perfiles de la extrema derecha europea en la posguerra fría. Tendencias transideológicas y transversalidad de las bases sociales*
Investigador principal: Francesc Veiga
Referència: HAR2015-68452-P
Durada: 2016-2018
- *Proyecto de epistemología para un diccionario de la memoria colectiva: conceptos, expresiones, marcas y políticas.*
Investigador principal: Manel Risques
Referència: HAR2014-52902-P
Durada: 2015-2017.
- *La historia de la literatura española y el exilio republicano de 1939*
Investigador principal: Manuel Aznar Soler
Referència: FFI2013-42431-P
Durada: 2014-2016 (prorrogat)

7.5. Projectes europeus

A la memòria del 2016 fèiem esment de la participació d'un equip del nostre centre en la preparació del projecte *EUTROPIA. Towards a new dynamic for European integration: overcoming troubled pasts*, destinat a ser presentat a la convocatòria CULT-COOP-02-2017 (*Improving mutual understanding among Europeans by working through troubled pasts*) del programa Horizon 2020. El projecte, impulsat per un consorci d'una dotzena d'universitats i institucions de recerca de diversos països europeus, va superar la primera fase d'avaluació – junt amb un nombre reduït d'altres propostes-, però en la segona i definitiva no va ser seleccionat per al finançament sol·licitat. Tanmateix, considerem tot un èxit haver aconseguit un posicionament com l'indicat, que sens dubte reflecteix una avaluació molt positiva en un context altament competitiu com és el dels projectes europeus. L'experiència, doncs, ens encoratja a continuar treballant en aquest àmbit, un dels més rellevants que tenim al nostre abast per obtenir recursos que permetin impulsar la recerca d'excel·lència.